

Audru alevik, Audru vald, Pärnumaa
 Tellija: EELK Audru Püha Risti kogudus
 Projekteerija: OÜ Vana Tallinn
 Tööde teostaja: OÜ Rändmeister

AUDRU PATSIENT

Svea Volmer

Pärnumaal Audru alevikus püüab pilku sihvakas Audru Püha Risti kirik, mis on muinsuskaitse all kui väheseid 17. saj maakirikuid Eestis. Eraldi kunstimälestisena on kaitse alla võetud kiriku peauks.

Uks koosneb kolme põõnaga seotud püstlaudisest, mida väljaspool katab profiileeritud servaga diagonaalne laudis. Omapäraselt puudub uksepiit – massiivne uks toetub neljale seina müüritud hingetapile. Säilinud on enamik algupäraseid barokse vormiga sepissuluseid, nagu graveeritud lukukomplekt, kaks paari latthingi, sang-käepide ja riiv.

Kooruvate värvikihtide all paistis puitmaterjal olevat üllatavalt heas seisukorras. Peamiselt esines mehaanilisi kahjustusi jalgustel ja kohati oli välislaudise pind muutunud ilmastiku mõjul sooniliseks.

Restaureerimisele eelneva projektimaterjali koostas allakirjutanu, kuid suurem osa paberile pandud plaanidest ja ettekirjutustest osutus kasutuks – uksele olid teised plaanid.

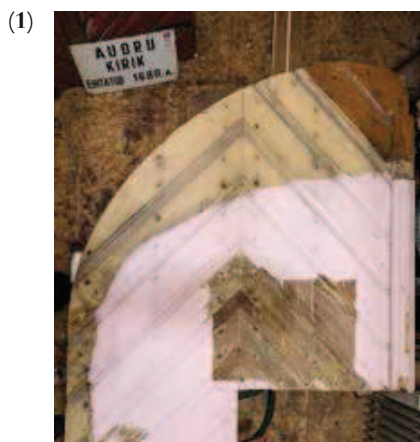
Päevast, mil uks hingedelt maha võeti ja töökotta viidi, hakkasid asjaosalised kutsuma seda hellalt Audru patsiendiks. Ukse lauale asetamise järel selgus üllatuseks, et see on valmistatud tammepuidust. Et tagasihoidliku maakiriku uks on valmistatud tammest, pani kohe viimistlus- ja restaureerimiskontseptsiooni ümber hindama. Tekkis küsimus: kas ukseid võisid olla algupäraselt värvimata, vast küll õlitatud või tõrvatud? Pärast arutelusid võeti vastu muinsuskaitsealisel kooskõlastatud otsus puidupind viimistluskihtidest täielikult puhastada, et seejärel kaaluda võimalust eksponeerida ust tammisena.

Avastusi pakkus uks ka pärast puhastamist. Siseküljel sai nähtavaks hingelattide varasem asetus ja kuju, mis kinnitas oletusi, et jalgukse pooled avanesid algul sissepoole. Harvaesinevad on hiljem pooleks lõigatud, kuid jäljendil selgelt loetavad alumised hingelatid, mis on olnud liigendiga ja jätkunud käiguuste hingedena.

Au ja kiitus rändmeistritele Elmar Läänele ja Viktor Ermile, kes võtsid ette mahuka värvikihtide eemaldamise kuni mikrotasandini ning oskasid teha vajalikud proteesimised märkimisväärse delikaatsusega. Sepiste imetlusväärse ennistustöö tegi metallirestaator Rein Mõtus, kes seadis töökorda lukukomplekti, korrastas olemasolevad sepised ja valmistas uued riivid. Kaitsvaks katteks sai nii puidu- kui ka metallipind toonitud naturaalse õlikihi.

Et kiriku täpne ehitusaeg on siiani vaieldav, tekkis lootus selgitada tammepuidu dendrokronoloogilise uuringu abil välja ukse valmistamiseks kasutatud puidu vanus. Paraku ei õnnestunud seda teha, kuna ukse valmistamiseks kasutatud tamm on kasvanud praegusest Eesti tammekronoloogiast, mis ulatub 1645. aastani, varasemal ajal. Uuringu teostaja Alar Läänelaiu (Tartu Ülikool) arvates saab väita ainult seda, et Audru kiriku ukse aastarõngarida on vanem kui aasta 1715.

Meie kirikute ühest vanimast uksest – siiani peletava värvkatte taha maskeerunud Audru patsiendist – sai restaureerimisprotsessi lõpuks väärika tammise välimusega barokiajastu näidisuks.

(1)

(2)

(3)

(1) Vanad värvikihid uksele enne nende eemaldamist. Fotod Peeter Säre (2) Fotomontaaž uksest pärast restaureerimist (3) Vanad värvikihid lähivaates